

Η Συνθήκη του Βερολίνου (1878)

«Αγαπῶ, λατρεύω καὶ θαυμάζω τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ ἐκτιμῶ τὴν νεωτέραν, ἀλλὰ ἐπιθυμῶν τὸ μεγαλεῖον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τὸ ἐπιθυμῶ ὄχι ὡς ἰδεολόγος, ἀλλὰ ὡς πρακτικὸς πολιτικὸς, διότι εἰς τοῦτο βλέπω τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος μου». Λέων Γαμβέττας (1838-1882) πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, τὴν ἐποχὴ τοῦ συνεδρίου τοῦ Βερολίνου.

Τὴν 13^η Ἰουλ. 1878, υπεγράφη στο Βερολίνο ἡ ομώνυμη συνθήκη μεταξύ τῆς Αυστρο-Ουγγαρίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Οθωμανικῆς Αυτοκρατορίας. Ἡ συνθήκη αποτέλεσε τὴν καταλυτικὴν πράξη τοῦ συνεδρίου τοῦ Βερολίνου ποῦ διήρκησε 30 ἡμέρες. Οἱ σύνεδροι ἀσχολήθηκαν κυρίως με τὴν ἰδρυση τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους καὶ με τὴν ἀναγνώριση τῆς Ρουμανίας, τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου ὡς ἀνεξαρτήτων κρατῶν. Ἡ συνθήκη προέβλεπε ἐπίσης τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου στο Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.

Ο Ρωσο-τουρκικὸς Πόλεμος τοῦ 1877-78

Ἡ Ρωσία μετὰ τὴν ἥττα τῆς στον πόλεμο τῆς Κριμαίας (1853-1856), ἐπιθυμοῦσε διακαῶς νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἐπιρροή τῆς στο χῶρο τῆς νοτιοανατολικῆς

Ὁ Ἀλέξανδρος Κομμουνδούρος, πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας τὸ 1881.

Ευρώπης. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1876, με ἀφορμὴ τὸν Σερβο-τουρκικὸ πόλεμο καὶ τὶς ἐπαναστάσεις στὴν Βοσνία-Ερζεγοβίνη καὶ στὴν Βουλγαρία, προκάλεσε σύσκεψη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων στὴν Κωνσταντινούπολη. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν μεγάλων δυνάμεων ζήτησαν ἀπὸ τὸν Σουλτάνο Ἀβδούλ Χαμίτ τὴν ἐφαρμογὴ διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων,¹ πρὸς ὄφελος τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν. Τὴν 24^η Ἀπρ. 1877, μετὰ τὴν ἀπόρριψη τοῦ συμμαχικοῦ διαβήματος, ἡ Ρωσία κήρυξε τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας. Στὴν Ἑλλάδα ἓνα μῆνα μετὰ τὴν ἔκρηξη τοῦ Ρωσο-τουρκικοῦ πολέμου, κατόπιν ἐκκλήσεως τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α΄, σχηματίσθηκε οἰκουμενικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν γηραῖό ναύ-

αρχο Κωνσταντίνου Κανάρη. Ὁ Ρώσος πρεσβευτὴς μᾶς διεμήνυσε ὅτι ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος Β΄:

- α. Θα ἐβλεπε ευπρόσδεκτα τυχόν ἐπαναστατικὰ κινήματα στὴν Ἠπειρο, Θεσσαλία, Κρήτη καὶ Μακεδονία.
- β. Δεν θα ἀναλάμβανε καμία δέσμευση σε περίπτωση ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου.
- γ. Δεν θα ἀντιτίθετο σε προσαρτήσεις στο ἐλληνικὸ βασίλειο ἐπαρχιῶν τῆς οθωμανικῆς αυτοκρατορίας, ποῦ θα ἀπελευθερώνονταν ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ στρατό.

¹ Οἱ μεταρρυθμίσεις ἀφοροῦσαν στὴν ἰδρυση ἐπαρχιακῶν συνελεύσεων με ἐκλεγμένους ἀντιπροσώπους, ἰδρυση χωροφυλακῆς ἀποτελούμενη ἀπὸ χριστιανούς καὶ μουσουλμάνους καὶ διοικητὴ διορισμένο ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη, κατόπιν ἐγκρίσεως τῶν μεγάλων δυνάμεων.

Η Αγγλία μας συνέστησε να παραμείνουμε αμέτοχοι στον πόλεμο, χωρίς όμως να μάς εγγυηθεί ότι σε περίπτωση παροχής καθεστώτος αυτονομίας σε βουλγαρικές επαρχίες, θα απολάμβαναν της ίδιας μεταχειρίσεως και οι ελληνικές. Η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε να αναμιχθεί ενεργά στην σύρραξη και υποδαύλισε επαναστατικά κινήματα στις υπόδουλες περιοχές. Την 2^α Φεβ. 1878, ενώ ο ρωσικός στρατός είχε προελάσει νικηφόρα μέχρι την Κωνσταντινούπολη, η Ελλάδα μετά από πολλές παλινωδίες εισέβαλλε στην Θεσσαλία, χωρίς να κηρύξει τον πόλεμο κατά της Τουρκίας. Την ίδια ώρα οι δύο εμπόλεμοι υπέγραψαν συνθήκη καταπαύσεως πυρός στην Αδριανούπολη. Ο ελληνικός στρατός προωθήθηκε μέχρι τον Δομοκό και στην συνέχεια επέστρεψε στην Λαμία.

Η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου

Την 3^η Μαρ. 1878, στο προάστιο Άγιος Στέφανος της οθωμανικής πρωτεύουσας, οι δύο εμπόλεμοι υπέγραψαν «προκαταρκτική»² συνθήκη ειρήνης η οποία προέβλεπε:

α. Την ίδρυση ενός μεγάλου Βουλγαρικού Κράτους, δορυφόρου της Ρωσίας, στο οποίο διδόνταν έξοδος στο Αιγαίο και περιελάβανε πολλές ελληνικές πόλεις (Σέρρες, Καβάλα, Έδεσσα, Φλώρινα, Καστοριά, Μοναστήρι).

β. Την κήρυξη της πλήρους ανεξαρτησίας της Σερβίας, του Μαυροβουνίου και της Ρουμανίας με παράλληλη αύξηση της επικράτειάς των.

Η υπογραφή της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου προκάλεσε απόγνωση και οργή στους Έλληνες. Πολλοί την παρομοίασαν με την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως.

Το Συνέδριο του Βερολίνου

Οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης αντιτάχθηκαν στην διείσδυση της Ρωσίας στην βαλκανική και στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο ευρύτερα. Η Μεγάλη Βρετανία προτιμούσε τον σουλτάνο έρμαιο στα χέρια της, παρά να βρίσκεται υπό την αέναη απειλή των Ρώσων. Η Αυστρία απέκλειε την ίδρυση στα Βαλκάνια ενός μεγάλου σλαβικού, ή ελληνικού κράτους. Ο καγκελάριος της Γερμανίας πρίγκιπας Όττο Βίσμαρκ, φοβούμενος την έκρηξη ενός ευρωπαϊκού πολέμου, κάλεσε τις μεγάλες δυνάμεις σε συνέδριο στο Βερολίνο προκειμένου να αποκατασταθεί η διασαλευθείσα ισορροπία. Ευτυχώς για εμάς η σύγκληση του Συνεδρίου του Βερολίνου, μάς έδωσε την ευκαιρία για την ακύρωση της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου και την πραγμάτωση των ελληνικών διεκδικήσεων.

Η εκπροσώπηση της Ελλάδος ανατέθηκε στον Υπουργό Εξωτερικών Θεόδωρο Δηλιγιάννη. Την 17^η Ιουνίου ο Δηλιγιάννης ανέγνωσε το ελληνικό υπόμνημα βάσει του οποίου αιτηθήκαμε την ενσωμάτωση στην Ελληνική επικράτεια της Θεσσαλίας,

Ο Γάλλος Πρωθυπουργός Λέων Γαμβέττας

² Την ονόμασαν προκαταρκτική προκειμένου να καθησυχάσουν τις λοιπές ευρωπαϊκές δυνάμεις, οι οποίες όπως αναμενόταν, διαφώνησαν έντονα με τους όρους της συνθήκης.

της Ηπείρου και της Κρήτης. Η Μεγάλη Βρετανία χρησιμοποίησε τις ελληνικές διεκδικήσεις ως μοχλό πίεσεως κατά του Σουλτάνου προκειμένου να της παραχωρηθεί η Κύπρος. Μετά την ικανοποίηση του αιτήματός της, όχι μόνο σταμάτησε να μάς υπο-

Χάρτης με τις επεκτάσεις της Ελλάδος

στηρίζει, αλλά αντιτάχθηκε σε περαιτέρω αποδυνάμωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μόνο χάριν στην επιμονή του Γάλλου πρωθυπουργού Λέοντος Γαμβέττα, περιλήφθηκε στην συνθήκη το 13^ο Πρωτόκολλο το οποίο προέβλεπε: Τον επανακαθορισμό των ελληνοτουρκικών συνόρων στο ύψος των ποταμών Πηνειού και Καλαμά, στην Θεσσαλία και την Ήπειρο αντιστοίχως, κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών. Σε περίπτωση αδυναμίας συνεννόησης Υψηλής Πύλης και Ελλάδος θα μεσολαβούσαν για την διευθέτηση των διαπραγματεύσεων

οι χώρες που υπέγραψαν την συνθήκη. Την 2^η Ιουλίου 1881, μετά από 3 χρόνια σκληρών διπλωματικών αγώνων, υπογράφηκε από την κυβέρνηση Αλέξανδρου Κουμουνδούρου³ συμφωνία με την Τουρκία, με την οποία προσαρτήθηκε στην ελληνική επικράτεια η Θεσσαλία μέχρι τον ποταμό Πηνειό και ο νομός Άρτης.

Ελληνικές Αδυναμίες

Εις το συνέδριο του Βερολίνου επιβεβαιώθηκε με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο ότι το ισχυρότερο επιχείρημα στην διπλωματία αποτελεί η επίκληση του συμφέροντος και όχι του δικαίου. Η διπλωματία δεν συνιστά πράξη φιλανθρωπίας. Όταν επικαλούμεθα την βοήθεια άλλου κράτους, πρέπει να έχουμε την ικανότητα να πείθουμε για το κέρδος που θα αποκομίσει από την υποστήριξη που θα μας παράσχει. Σαν λαός αδυνατούμε να αποδεχθούμε αυτή την απλή αλήθεια. Φαντασιωνόμαστε το ανέφικτο και όταν δεν το επιτύχουμε, θρηνούμε και κατηγορούμε τους πάντες, αντί να αναρωτηθούμε τι δεν κάνουμε σωστά και γιατί δεν μπορούμε να πείσουμε.

Ο Κάρολος Ντίλκ (Charles Dilke), υφυπουργός εξωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου(1880-1882), είχε την άποψη ότι: «Η βαθμιαία υποκατάσταση τῆς Τουρκίας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτη στοὺς Ἄγγλους. Μιὰ δύναμη τοῦ μέλλοντος ἀντὶ τοῦ παρελθόντος. Μιὰ δύναμη ἐμπορίου, παρὰ μιὰ δύναμη πολέμου. Εὐρωπαϊκὴ παρὰ Ἀσιατικὴ, ἔντονα ἀνεξάρτητη, δημοκρατικὴ, ναυτικὴ». Τρεις φορές κατά τον 20^ο αιώνα είχαμε την ευκαιρία να πραγματοποιήσουμε αυτό που εξέφρασε ο Άγγλος πολιτικός.

³ Αλ. Κουμουνδούρος (1815-1883.) Από τον κάμπο Μεσσηνίας της έξω Μάνης. Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους πολιτικούς της νεωτέρας Ελλάδος. Διετέλεσε 10 φορές πρωθυπουργός συνολικά επί 7,5 χρόνια. Επί πρωθυπουργίας διανεμήθηκαν 2,6 εκατομμύρια στρέμματα γης σε άκληρους αγρότες, μερίμνησε για την πολεμική προπαρασκευή της χώρας και την καταπολέμηση της ληστείας.

α. Το 1920, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών.

β. Το 1945, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν είμασταν το μοναδικό κράτος της Βαλκανικής που παρέμεινε εκτός του «Σιδηρού Παραπετάσματος»⁴.

γ. Το 1981, όταν είμασταν το πρώτο κράτος της νοτιοανατολικής Ευρώπης που έγινε αποδεκτό ως το 10^ο μέλος της ΕΟΚ (Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας).

Το ότι δεν το πετύχαμε οφείλεται σε δικά μας σφάλματα και μόνο.

Παπάγου 5 Φεβ. 2018
Αντιστράτηγος ε.α. Ιωάννης Κρασσάς

Βιβλιογραφία

α. **ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ**, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε., Αθήνα 1977.

β. Σπύρου Β. Μαρκεζίνη, **Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος**, ΠΑΠΥΡΟΣ ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Α.Ε Αθήνα 1966.

---

⁴ Τον όρο «Σιδηρού Παραπέτασμα» χρησιμοποίησε ο Τσώρτσιλ για να πρώτη φορά σε λόγο που εκφώνησε το Μάρτιο του 1946 στις ΗΠΑ, για να περιγράψει τις χώρες που βρισκόντουσαν υπό τον έλεγχο της Σοβιετικής Ενώσεως.